

Πλούτος και φτώχεια στη βυζαντινή κοινωνία

Όψεις της καθημερινής ζωής της αριστοκρατίας
και των λαϊκών στρωμάτων.

Αστική και αγροτική ζωή. Φιλανθρωπία

Θεματικός Φάκελος Β΄ Γυμνασίου

ΆΓΓΕΛΟΣ ΠΑΛΗΚΪΔΗΣ

ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ ΓΑΤΣΩΤΗΣ, ΤΡΙΑΝΤΑΦΥΛΛΟΣ ΠΕΤΡΪΔΗΣ, ΒΑΣΙΛΙΚΑ ΣΑΚΚΑ

Διασύνδεση με ΠΣ και Βιβλίο Β΄ γυμνασίου

- Ο μετασχηματισμός της αυτοκρατορίας: διοίκηση, οικονομία, κοινωνία, όπου γίνεται λόγος για «δυνατούς» και «πένητες», για «ελεύθερους» και «εξαρτημένους» γεωργούς, για συγκέντρωση της γης (μεγάλες γαιοκτησίες).
- Οι πολλαπλές όψεις των δύο δυναστειών: οι Μακεδόνες και οι Κομνηνοί, όπου γίνεται λόγος, μεταξύ άλλων, και για την στάση των δύο δυναστειών απέναντι σε «δυνατούς» και «πένητες».
- Μια νέα ελίτ εδραιώνεται: η βυζαντινή αριστοκρατία του 12ου αιώνα, όπου γίνεται λόγος για την στρατιωτική και γαιοκτητική αριστοκρατία του Βυζαντίου την περίοδο της δυναστείας των Κομνηνών
- Ενότητα 3.2.1 Οι εξελίξεις στην κοινωνία και την οικονομία
- Ενότητα 3.2.2. Η νομοθεσία της Μακεδονικής Δυναστείας και η σύγκρουση της με τους «δυνατούς»
- Ενότητα 5.1 Η καθημερινή ζωή στο Βυζάντιο

- Πώς ζούσαν οι πλούσιοι και οι φτωχοί στη βυζαντινή πόλη και ύπαιθρο;
- Ποια προβλήματα αντιμετώπιζαν και πώς επιχειρούσε να τα επιλύσει το βυζαντινό κράτος;

- Χρονική περίοδος: 7^{ος} αιώνας - 1204
- Χώρος: Βυζαντινή Αυτοκρατορία

Πλούσιοι και φτωχοί – Ενδεικτικά ερωτήματα προς τις πηγές

- Ποιοι ήταν οι πλούσιοι και ποιοι οι φτωχοί; Το κριτήριο που καθιστούσε κάποιον πλούσιο. Πώς εκφραζόταν ο πλούτος; Πού επένδυαν οι πλούσιοι;
- Ποια μπορεί να ήταν η καθημερινή ζωή των αριστοκρατών; Οι επιδιώξεις τους; Πώς ζούσαν; Πώς διασκέδαζαν;
- Ποιοι ήταν οι φτωχοί; Ποιο ήταν το καθεστώς των περισσότερο αγροτών; Πώς ζούσαν; Ποια ήταν η διατροφή τους; Ποιες ήταν οι συνθήκες στέγασής τους;
- Πώς μπορούσε να φτωχοποιηθεί κάποιος;

Πλούσιοι και φτωχοί – Ενδεικτικά ερωτήματα προς τις πηγές

- Συνέπειες αδυναμίας καταβολής φόρων στην ύπαιθρο
- Ποια ήταν η καθημερινότητα των φτωχών στις πόλεις;
- Ποια ήταν η θέση των γυναικών;
- Τι συνέβαινε με τους δούλους;
- Ποιες όψεις είχε η φιλανθρωπία; Πώς ήταν οργανωμένη; Ποιοι ήταν οι φορείς της; Τι μορφή έπαιρνε; Τι ανάγκες κάλυπτε; Σε ποιους τομείς εξαπλωνόταν; Ήταν αποτελεσματική;

Είδος τεκμηρίων

	Σύνολο	Θεματικός Άξονας 1	Θεματικός Άξονας 2	Θεματικός Άξονας 3
Πηγές	71	25	21	25
Κειμενικές Πηγές	54	18	19	17
Μη κειμενικές	17	7	2	8
Πηγές σύγχρονες	27	10	14	3
Πηγές μεταγενέστερες	44	15	7	22

- Μη κειμενικές πηγές: μικρογραφίες χειρογράφων, αρχαιολογικά κατάλοιπα
- Σύγχρονες κειμενικές πηγές: Βίοι αγίων, Νεαρές, θεολογικό κείμενο, στρατιωτικό κείμενο, Τακτικό (κανονισμός), βυζαντινή ιστοριογραφία
- Μεταγενέστερες κειμενικές πηγές: έργα σύγχρονων ιστορικών, μαθητικό blog, συνέντευξη
- Μεταγενέστερες μη κειμενικές πηγές: σχέδιο
- Σε όλες τις πηγές παρατίθεται η χρονολογία δημιουργίας τους

Βασικοί άξονες προσέγγισης

- Δραστηριότητες σχετικά με το είδος και τη χρονολογία δημιουργίας των πηγών (σύγχρονες με τα γεγονότα που αναφέρονται/μεταγενέστερες αυτών).
- Δραστηριότητες εκμαίευσης συγκεκριμένων πληροφοριών
- Δραστηριότητες για οργανωμένη καταγραφή πληροφοριών κατά ενότητα.
- Δραστηριότητες για οργανωμένη καταγραφή σχολίων επί των γεγονότων κατά ενότητα.
- Δραστηριότητες αναζήτησης συγκεκριμένης πιθανής δικαιολόγησης μιας άποψης ή μιας ενέργειας (π.χ. γιατί μπορεί ο τάδε ή ο δείνα να απάντησε έτσι ή να αντέδρασε με αυτόν τον τρόπο;)
- Δραστηριότητες σχετικά με την περιγραφή της εικόνας και με το σχολιασμό της.

Βασικοί άξονες προσέγγισης

- Δραστηριότητες σχετικά με την αποτύπωση γεωγραφικών πληροφοριών σε «βουβούς» χάρτες.
- Δραστηριότητες για χρονολόγηση συγκεκριμένων συμβάντων (στη βάση συλλογισμών που εδράζονται στη μελέτη των πηγών).
- Παραγωγή λόγου, συχνά μέσω της υπόδυσης συγκεκριμένου ρόλου (που τεκμηριώνεται από τα ιστορικά συμφραζόμενα των πηγών/ενσυναίσθηση).
- Παραγωγή σύντομων κειμένων (μέχρι 200 λέξεις) σε διάφορες μορφές (αφήγηση, περιγραφή, διάλογος κ.ά.) ως τελικό προϊόν της μελέτης των μαθητών/μαθητριών.
- Αναστοχασμός και συζήτηση πάνω στο παραγόμενο κείμενο (σε ποιες πηγές στηριχτήκατε; τι πληροφορίες πήρατε; γιατί επιλέξατε αυτές; απάντησαν οι πηγές σε όλα τα ερωτήματα που θέσατε;)

Διαπιστώσεις και επισημάνσεις

- Ο ΘΦ έχει να ενισχύσει την καλλιέργεια δεξιοτήτων κριτικής ικανότητας και ιστορικής σκέψης με βάση μια συγκεκριμένη θεματική.
- Στόχος είναι οι μαθητές/μαθήτριες να κατανοούν, να αποκωδικοποιούν, να κρίνουν, να στοχάζονται. Να οικοδομούν τη γνώση μόνοι τους.
- Η αξιοποίησή του προϋποθέτει την απομάκρυνση από τη λογική διδασκαλία του ενός εγχειριδίου και των περιορισμών που αυτή θέτει.
- Προσπαθεί να συστηματοποιήσει και να οργανώσει προσεγγίσεις που εφαρμόζονται σε πολλές περιπτώσεις μέσα στην τάξη καλύπτοντας τη μεγάλη ανάγκη για πολλά και διαφορετικά υλικά που θα επιτρέψουν μια πιο ευέλικτη και ενεργά διαφοροποιημένη διδασκαλία.

Διαπιστώσεις και επισημάνσεις

- Οι δραστηριότητες που συνοδεύουν τα φύλα εργασίας είναι ενδεικτικές και όχι δεσμευτικές. Η κάθε τάξη έχει τη δική της δυναμική. Οπότε κάθε καθηγητής/καθηγήτρια μπορεί να διαμορφώσει τις δικές του στρατηγικές και προσεγγίσεις ανάλογα με το δυναμικό, τις ανάγκες του και τους στόχους του.
- Απαιτείται τόλμη, αλλά και υπομονή. Δεν υπόσχεται την εγγυημένη επιτυχία. Μπορεί το όλο εγχείρημα αξιοποίησής του ΘΦ να αποτύχει. Αλλά, και σε αυτή την περίπτωση ο αναστοχασμός μπορεί να αποδειχθεί καίριος για μια νέα προσπάθεια. Ο στόχος παραμένει ο ίδιος: **Τι μαθαίνουμε; Γιατί το μαθαίνουμε; Τι απαιτείται για αυτό;**